

Taikomosios kalbotyros raida

Meilutė Ramonienė

Lituanistinių studijų katedra, Taikomosios kalbotyros institutas, Vilniaus universitetas
El. paštas: meilute.ramoniene@ff.vu.lt
ORCID: 0000-0003-4182-4332

Santrauka. Straipsnio tikslas – apžvelgti taikomosios kalbotyros raidą Lietuvoje, siekiama panagrinėti bendrąsias šio mokslo raidos tendencijas, pristatyti ryškesnes taikomosios kalbotyros šakų tyrėjų grupes, susiformavusias ar besiformuojančias mokyklas, kai kurių atskirų tyrėjų indėlį į atskirų taikomosios kalbotyros šakų tyrimus. Straipsnyje pirmiausia koncentruojamasi ties darbais, pradėtais po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m., nes tik nuo to laikotarpio lietuvių taikomosios kalbotyros darbai įsiliejo į šio mokslo tarptautinę tėkmę. Aptariamai kai kurie moksliniai tyrimai ir su tyrimais susiję praktiniai darbai, padedantys ar tam tikrais laikotarpiais padėję spręsti su kalba susijusias gyvenime iškilusias problemas. Pirmiausia straipsnyje pristatomi su taikomosios kalbotyros mokslo pradžia Lietuvoje siejami lietuvių kalbos kaip svetimosios mokymui skirti darbai, padėję tinkamus metodinius pamatus komunikacinės kompetencijos formavimui, naujo tipo vadovėlių, pedagoginių lietuvių kalbos gramatikų, gebėjimų vertinimo sistemos kūrimui. Aptarus taikomosios kalbotyros Lietuvoje ištakas, rašoma apie šio mokslo tolesnę plėtotę. Pristatomi vaikų lietuvių kalbos ir suaugusiųjų svetimosios kalbos įsisavinimo, sociolingvistikos, kalbos atricijos, kognityvinės lingvistikos, pragmatikos, mandagumo ir nemandagumo, tekstynų lingvistikos, gestotyros, teismo lingvistikos ir kitų taikomosios kalbotyros šakų tyrinėjimai, išryškinamos lietuvių mokslininkų analizuojamos su kalba realiaame gyvenime susijusios mokslinės problemos. Straipsnio pabaigoje apibūdinami svarbiausi šio mokslo sklaidos darbai, mokslo žurnalas „Taikomoji kalbotyra“, kalbama apie Lietuvoje įvykusias tarptautines taikomosios kalbotyros konferencijas, aprašomi mokslininkų, įsitraukusių į taikomosios kalbotyros problemų sprendimą, tinklai.

Raktažodžiai: taikomoji kalbotyra, lietuvių kalba kaip svetimoji, kalbos mokymas, kalbos įsisavinimas, sociolingvistika.

Development of Applied Linguistics

Abstract. The aim of the article is to review the development of applied linguistics in Lithuania, analyse the general tendencies of the development of this science, and present the more prominent groups of researchers in applied linguistics, the schools that have been formed or are being formed, and the contribution of some researchers to the research of different branches of applied linguistics. The article focuses on the work started after the restoration of independence of the Republic of Lithuania in 1990, because only from that time onwards did the work of Lithuanian applied linguistics enter the international mainstream of this science. It discusses some of the research and practical work related to the research that helps or has helped in certain periods to solve problems related to language in life. First of all, the article introduces the works on teaching Lithuanian as a foreign language, which are connected with the beginning of applied linguistics in Lithuania, and which have laid the appropriate methodological foundations for the formation of communicative competence, for the development of a new type of textbooks, pedagogical grammars of the Lithuanian language, and for the creation of a system of assessment of competences. After discussing the origins of applied linguistics in Lithuania, the paper

Received: 2023-09-01. Accepted: 2023-12-18

Copyright © 2023 Meilutė Ramonienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

discusses the further development of this science. Research in the field of language acquisition, sociolinguistics, language attrition, cognitive linguistics, pragmatics, politeness and impoliteness, corpus and forensic linguistics, and other branches of applied linguistics is presented, and the real-life linguistic issues, analysed by Lithuanian researchers, are highlighted. The final section of the article describes the most important works of dissemination of applied linguistics and presents the research journal *Taikomoji kalbotyra* (“Applied Linguistics”), the international conferences on applied linguistics that have taken place in Lithuania, and the networks of researchers.

Keywords: applied linguistics, Lithuanian as a second language, language teaching, language acquisition, sociolinguistics.

1. Įvadas

Taikomoji kalbotyra – tarpdalykinis mokslas, analizuojantis ir sprendžiantis realiame gyvenime visuomenei iškilusias su kalba susijusias problemas (Davies, Elder 2008, 1). Šis mokslas apima labai įvairias šakas, pavyzdžiui, kalbų mokymą ir įsisavinimą, kalbų politiką ir planavimą, psicholingvistiką, neurolingvistiką, sociolingvistiką, kalbų ekologiją, teismo, tekstynų lingvistiką, kalbos atricijos, sutrikimų, daugiakalbystės analizę, kalbų testavimą, leksikografiją, diskurso analizę, kognityvinę lingvistiką, gestotyrą ir kitas disciplinas, kur į kalbą žvelgiama ne kaip abstrahuotą, idealizuotą, atitrauktą nuo vartotojų ir konteksto autonomišką ženklų sistemą, bet į realią, gyvenimišką veiklą, susijusią su visuomene, kalbėtojais, socialiniu ir kultūriniu kontekstu, veikiamą įvairiausių sociokultūrinių, sociopolitinių, psichologinių ir pan. veiksnių. Taikomoji kalbotyra sieja kalbotyrą, sociologiją, psichologiją, pedagogiką, antropologiją, kultūrologiją, literatūrologiją, informacijos teoriją ir kitus mokslus, plėtoja teorinius kalbos ir kalbos vartosenos modelius, kurie gali būti taikomi praktiniams su kalba susijusiems uždaviniams spręsti, pavyzdžiui, kalbų mokymo programoms kurti, kalbos terapijai, teismo ekspertizei, kalbų politikai ir kt.

Taikomosios kalbotyros pradžią galima sieti su svetimųjų kalbų mokymosi ir mokymo teorinių ir praktinių problemų sprendimu. Pats šio mokslo pavadinimas pirmąkart viešai pasirodė 1948 m. įsteigus žurnalą „Language learning: A Journal of Applied Linguistics“ (Davies 1999, 6). Pirmieji taikomios kalbotyros kaip mokslo darbai buvo susiję daugiausia su anglų kalbos kaip svetimiosios mokymo ir mokymosi klausimais. Kurį laiką taikomoji kalbotyra daugiausia anglakalbėse šalyse buvo laikoma labiausiai su kalbų edukacija susijusiu mokslu. Dauguma šio mokslo pradininkų buvo anglų kalbos kaip svetimiosios dėstytojai ir ėmėsi spręsti jiems svarbiausius mokymo ir mokymosi klausimus. Tačiau į XX a. pabaigą, ypač paskutiniame jo dešimtmetyje, darėsi akivaizdu, kad šio mokslo tyrimų laukas smarkiai ir sparčiai plečiasi (Schmitt 2002, 1–16; Grabe 2002, 4–12). Tai rodė kintanti mokslinių publikacijų tematika, tyrimų teorinės ir metodologinės inovacijos, aktyvios mokslinės diskusijos tarptautiniuose moksliniuose renginiuose, konferencijose, kongresuose. Sparčią taikomios kalbotyros mokslo plėtrą atspindi pasaulinės

taikomosios kalbotyros asociacijos AILA¹ veikla, šios prestižinės asociacijos kongresų² tematika, platinama mokslinė informacija. Taikomosios kalbotyros darbuose taikomos ir plėtojamos įvairių mokslų, tarp jų – ir tikslųjų bei gyvybės mokslų – teorijos, pavyzdžiui, kompleksinių sistemų teorija (Larsen-Freeman, Cameron 2008), panaudojami įvairiausi kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai (Duff 2002).

XX a. pabaigoje ir XXI a. pradžioje daugelis prestižinių pasaulio mokslinių leidyklų intensyviai leido taikomosios kalbotyros įvadus, vadovus, kitokio pobūdžio knygas, kuriose buvo analizuojama šio mokslo problematika ir svarbiausi ypatumai (Davies 1999; McCartney 2001; Schmitt 2002; Kaplan 2002; Davies, Elder 2008). Visuose šiuose darbuose buvo pabrėžiami svarbiausi taikomosios kalbotyros bruožai – problemiškas ir tarpdalykiškumas.

Šio straipsnio tikslas – apžvelgti taikomosios kalbotyros raidą Lietuvoje, siekiama panagrinėti bendrąsias šio mokslo raidos tendencijas, pristatyti ryškesnes taikomosios kalbotyros šakų tyrėjų grupes, susiformavusias ar besiformuojančias mokyklas, kai kurių atskirų tyrėjų indėlį į atskirų taikomosios kalbotyros šakų tyrimus. Straipsnyje koncentruojamasi ties darbais, pradėtais po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m., nes tik nuo to laikotarpio lietuvių taikomosios kalbotyros darbai įsiliejo į šio mokslo tarptautinę tėkmę. Čia aptariami kai kurie moksliniai tyrimai ir su tyrimais susiję praktiniai darbai, padedantys ar tam tikrais laikotarpiais padėję spręsti su kalba susijusias gyvenime iškilusias problemas, tačiau nesiekiamo enciklopediškai suregistruoti ar pateikti visų per netrumpą laikotarpį atliktų tyrimų ir šio mokslo tyrėjų.

2. Lietuvių kalba kaip svetimoji: mokymas, mokymasis, vertinimas

Kiekviename žemyne, kiekvienoje šalyje taikomosios kalbotyros mokslo pradžia ir tyrimų proveržiai yra susiję su tos erdvės ir laiko aktualiausiomis problemomis, žr., pavyzdžiui, taikomosios kalbotyros raidą Europoje (de Bot 2006, 356–362), Šiaurės Amerikoje (Grabe, Kaplan 2006, 363–369), Pietų Amerikoje (Cavalcanti 2006, 370–375), Pietų Azijoje (Gargesh 2006, 375–385), Afrikoje (Wildsmith-Cromarty, Young 2006, 336–342) ir kt. Gana tipiška, kad daugelyje šalių taikomąją kalbotyrą pradėjo anglistai, susirūpinę anglų kalbos kaip svetimosios mokymu, tačiau šio mokslo kelias Lietuvoje prasidėjo kiek kitaip. Su taikomosios kalbotyros mokslo pradžia Lietuvoje galima sieti lietuvių kalbos kaip svetimosios mokymo problemų sprendimą, kuris susijęs su Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimu 1990 m. ir iškilusiais to laikmečio poreikiais – mokyti lietuvių kalbos, tapusios oficialia valstybine kalba. Tikslas kuo greičiau išmokti bendrauti lietuviškai įvairiose gyvenimo srityse iškilo lietuviškai nemokantiems, daugelį metų Lietuvoje gyvenantiems kitakalbiams, rusakalbiams, taip pat užsieniečiams, atvykstantiems į Lie-

¹ Žr. <https://aila.info/>.

² Žr. <https://aila.info/events/aila-world-congresses/>.

tuvą įvairiais tikslais, atsivėrus sienoms po Sovietų Sąjungos griūties. Valstybinės kalbos įstatymas, lietuvių kalbos, kaip valstybinės kalbos, testavimo sistema, jos įgyvendinimas kėlė labai aiškius tikslus – sukurti šiuolaikiško komunikacinio pobūdžio lietuvių kalbos, kaip svetimšios, mokymo ir vertinimo sistemą, parengti tinkamą metodiką, pagrįstą naujais pasaulyje taikomais principais, apimančią kertinius aspektus: komunikacinės kompetencijos formavimą, visų keturių kalbinės veiklos gebėjimų (klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo) ugdymą. Padėjus tinkamus metodinius pamatus, kilo kita svarbi užduotis – parengti mokomąją medžiagą, naujo tipo lietuvių kalbos kaip svetimšios vadovėlius, gebėjimų vertinimo sistemą. 1990 m. Vilniaus universitete nuspręsta įsteigti Litanistinių studijų katedrą (pirmasis jos pavadinimas – Praktinės lietuvių kalbos katedra), kuriai ir iškeltas uždavinys – užsiimti šia svarbia taikomosios kalbotyros veikla.

Yra žinoma, kad sovietiniais metais Lietuvoje, kaip ir daugumoje sovietinių respublikų, dauguma nelietuvių tautybės gyventojų lietuvių kalbos nemokėjo ir nesimokė. Vidurinėse tautinių bendruomenių (rusų ir lenkų) mokyklose, aukštųjų mokyklų rusų grupėse buvo šiek tiek supažindinama su lietuvių kalbos gramatikos ir leksikos sistema, mokymui buvo taikomas gramatinis-vertimo metodas, kuris remiasi mirusių klasikinių kalbų (lotynų, senosios graikų) mokymo principais. Nebuvo siekiama išmokyti bendrauti lietuvių kalba, tad natūralu, kad taip mokant komunikacinė kompetencija nebuvo išugdoma. Lietuvos aukštosiose mokyklose per visą sovietmetį lietuvių kalbos mokymui rusų grupėse buvo naudojamas vienintelis Emilijos Orvidienės (1968) vadovėlis rusakalbams, užsienyje lietuviškai besimokantys daugelį dešimtmečių naudojo 1966 m. išleistą Leonardo Dambriūno, Antano Klimo ir Williama Schmalstiego parengtą vadovėlį „Introduction to Modern Lithuanian“. Iškilus naujiems poreikiams, buvo susirūpinta nauja mokymo medžiaga, nepersmelkta sovietinės politinės ideologijos, pristatančia Lietuvą, jos kultūrą, tinkamą mokytis lietuvių kalbos užsieniečiams. Litanistai, anglistai ėmėsi rašyti naujus vadovėlius ir kitokias mokymo priemones, pristatančias lietuvių kalbos sistemą (Tekorienė 1990; Paulauskienė, Valeika 1994; Piročkinas 1995; Jakaitienė 1994 ir kt.), bet nesiejamas su jokiais svetimųjų kalbų mokymo metodikos principais ar teoriniais metodiniais pagrindais bei naujai iškilusiais mokymo tikslais.

Ryškiu postūmiu lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymo naujovėms tapo komunikacinės krypties teoriniai principai, su kuriais leido susipažinti jau tapusi prieinama Vakarų šalyse publikuota teorinė literatūra (pavyzdžiui, Brumfit 1984; Van Els 1987; Scheilsas 1995; Brown 2000 ir kt.) ir kitų šalių patirtis. Pradėti rengti pirmieji lietuvių kalbos vadovėliai ir kita mokymo medžiaga tiek suaugusiesiems, tiek nelietuviškų mokyklų moksleiviams (pavyzdžiui, Ramonienė, Vilkienė „Po truputį“ (1998, 2008). Tvirtus pamatus lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymui padėjo išsamūs daugiasluoksniai lietuvių kalbos mokymo turinio aprašai skirtingiems mokėjimo lygiams: „Slenkštis“ (Ramonienė et al. 1997), „Pusiaukelė“ (Ramonienė et al. 2006), „Aukštuma“ (Ramonienė et al. 2000), parengti pagal bendrą nuo 1974 m. pradėtus ruošti Europos kalbų mokymo, mokymosi ir vertinimo serijos modelį. Atsižvelgiant į kelių dešimčių Europos šalių svetimųjų kalbų mokymo patirtį, pasinaudojant vertingomis žinomų svetimųjų kalbų mokymo specialistų

Johno L. M. Trimo, Joeje Sheilso, Miguelio Lloberos konsultacijomis, pirmuoju anglų kalbos „Slenksčiu“ (Van Ek 1975), jo atnaujintu variantu (Van Ek, Trim 1990), buvo parengta lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymui, mokymuisi ir vertinimui skirta sistema komunikacinei kompetencijai ir visų keturių kalbinės veiklos rūšių gebėjimams ugdyti. Visuose šiuose daugiasluoksniuose aprašuose pateikiamos skirtingiems kalbos mokėjimo lygiams reikalingos komunikacinės intencijos ir jų raiškos lietuvių kalba būdai, abstrakčiosios ir konkrečiosios sąvokos ir jų raiška, sociokultūrinės kompetencijos ugdymo pamatai ir kiti svarbūs komunikacinės kompetencijos ugdymo aspektai. Gramatinės kompetencijos ugdymo aprašai padėjo pagrindus naujo tipo praktinei lietuvių kalbos gramatikai, vadinamajai „aktyviajai gramatikai“, kur kalbos gramatinė sąranga pristatoma funkciniu aspektu, kur į kalbos gramatinę sistemą žvelgiama ne kaip į apibrėžtą taisyklių rinkinį, bet kaip į kalbos išteklius, leidžiančius kurti prasmes vartojant lietuvių kalbą (Ramonienė, Pribušauskaitė 2003). Už šių taikomųjų ir pirmųjų tiriamųjų taikomosios kalbotyros darbų seriją „Lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymas: situacijos tyrimas, metodika ir jos taikymas“ 2006 m. buvo skirta Lietuvos mokslo premija.

Čia aptarti lietuvių kalbos mokymo turinio aprašai, į lietuvių kalbą išversti „Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys“ (BEKM 2008) davė postūmį visiems tolesniems su lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymu susijusiems darbams, naujai mokomajai medžiagai, programoms, rengiamiems kursams ir pan. Minėtų darbų pagrindu parengta vadovėlių įvairaus lygio lietuvių kalbos mokymui, pavyzdžiui, „Nė dienos be lietuvių kalbos“ (Stumbrienė, Kaškelevičienė 2001; 2014; 2021), „Sėkmės“, „Sveiki atvykę!“ (Hilbig et al. 2011), „Langas į lietuvių kalbą“ (Petrašūnienė et al. 2017) ir kt.³, publikuotų ne tik Lietuvos, bet ir užsienio leidyklų (pavyzdžiui, Ramonienė, Press 2011; Ramonienė, Stumbrienė 2006; Stumbrienė, Ramonienė 2016). Lietuvoje ir užsienyje išleista lietuvių kalbos gramatikų lietuvių, anglų (Ramonienė, Pribušauskaitė 2008; Ramonienė et al. 2020), rusų (Ramonienė, Pribušauskaitė 2014; 2020), vengrų (Laczházi et al. 2014) kalbomis, skirtų besimokantiems lietuvių kalbos kaip svetimšios, kitokių metodinių priemonių (pavyzdžiui, Pribušauskaitė, Vilkienė 2006; Pribušauskaitė et al. 2009).

3. Kalbų (K1 ir K2) įsisavinimo tyrimai

Paskutiniame XX a. dešimtmetyje, kai intensyviai buvo dirbami lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymui skirti darbai, prasidėjo ir kalbų įsisavinimo tyrimai. Pirmiausia imtas tirti vaikų lietuvių kalbos įsisavinimas. Ineta Savickienė (vėliau Dabašinskienė), vaikų kalbos Lietuvoje tyrimų pradininkė, 1999 m. Vytauto Didžiojo universitete apgynė disertaciją „Lietuvio vaiko daiktavardžio morfologija“ (Savickienė 1999). Ši entuziastinga tyrėja greitai subūrė nemažą grupę mokinių, tęsiančių jos pradėtus darbus, toliau plėtojančius šią taikomosios kalbotyros šaką. Jau atlikta nemažai tyrimų, analizuojančių K1 įsisavinimą. Tyrinėti labai įvairūs vaikų kalbos aspektai: pokalbio struktūra (Balčiūnienė 2009), lietuvių

³ Daugiau žr., pavyzdžiui, <https://www.ff.vu.lt/lsk/leidiniai>.

kalbos būdvardžio įsisavinimas (Kamandulytė 2010; Kamandulytė-Merfeldienė 2014), morfonotaktikos įsisavinimas (Kamandulytė 2006a; 2006b), vaikų kalbos fonotaktikos raida (Krivickaitė 2016), lietuvių vaikų leksikos ir gramatikos raida anglakalbėje aplinkoje (Blažienė 2016), analizuojami vaikų kalbos sutrikimai (Kornev, Balčiūnienė 2021), mandagumas (Kavaliauskaitė-Vilkinienė 2021). Aktyvūs šios taikomosios kalbotyros šakos tyrėjai tyrimų rezultatus gausiai publikuoja įvairiuose Lietuvos ir užsienio mokslo leidiniuose. Esama tyrimų, analizuojančių vaikų kalbą iš kitos perspektyvos, pavyzdžiui, žvelgiama į reemigrantų vaikus ir jų kalbinę komunikaciją (Bikelienė et al. 2022).

Lietuvių tyrėjai įsitraukė ir į K2 įsisavinimo tyrinėjimus. Kalbos įsisavinimu taikomosios kalbotyros literatūroje dažniausiai laikomas toks kalbos išmokimas, kuris nesiejamas su formalaus mokymo procesu, kai kalbos išmokstama iš aplinkos, o ne klasėje su mokytoju iš vadovėlių ar naudojantis kitomis mokymo priemonėmis. Viena iš pirmųjų šios taikomosios kalbotyros šakos tyrėjų, Jogilė Teresa Ramonaitė (2013), analizavo spontanišką lietuvių mergaitės italų kalbos veiksmažodžio įsisavinimą tarptautinio įvairinimo situacijoje, vėliau ši mokslininkė ėmėsi tirti, kaip užsieniečiai įsisavina lietuvių K2⁴ (Ramonaitė 2015a; 2015b; 2015c; 2017a; 2017b; 2019).

Dažniausiai kalbos išmokimu, o ne įsisavinimu laikomi atvejai, kai svetimšios kalbos išmokstama dalyvaujant mokymo procese, mokykloje ar kitokio pobūdžio mokymuose, pavyzdžiui, kalbų kursuose. Tačiau esama tyrėjų, kurie ir tokiais atvejais linkę sinonimiškai su išmokimu vartoti kalbos įsisavinimo sąvoką. Lietuvos taikomosios kalbotyros baruose esama darbų, kur analizuojama Lietuvos mokyklų moksleivių svetimšios kalbos lingvistinė kompetencija. Vitalija Kazlauskienė (2018) analizavo moksleivių prancūzų K2 daiktavardinių junginių išmokimą, Justina Bružaitė-Liseckienė (2020a; 2020b; 2021) gilinosi į lietuvių K2 objekto raiškos įsisavinimą, žvelgdama į Vilniaus rusakalbių gimnazijų moksleivių lingvistinę kompetenciją, anglistai yra analizavę anglų K2 išmokimą (Juknevičienė, Šeškauskienė 2014).

K2 įsisavinimo psicholingvistiniais tyrimais, daugiausia susijusiais su leksikos įsisavinimu, užsiima Laura Vilkaitė-Lozdienė, kuri viena ir su kolegomis yra publikavusi darbų įvairiuose Lietuvos ir užsienio mokslo leidiniuose (Vilkaitė 2016; 2017; Vilkaitė, Schmitt 2019; Vilkaitė-Lozdienė, Conklin 2021). Jos darbai atnešė į lietuvių taikomąją kalbotyrą ne tik naujų rezultatų, bet ir eksperimentinių metodų, populiarių užsienyje, bet tik pradedamų naudoti Lietuvoje taikymą, pavyzdžiui, akių judesių įrašymą.

4. Sociolingvistikos tyrinėjimai

Viena iš intensyviausiai nuo XXI a. pradžios lietuvių tyrėjų plėtojama taikomosios kalbotyros šaka yra sociolingvistika. Sociolingvistikos tyrimų pasaulyje pradžia laikomas šeštasis XX a. dešimtmetis, tuo metu, kai taikomoji kalbotyra buvo siejama su svetimųjų kalbų mokymu, tad sociolingvistika kaip kalbotyros šaka ėmė plėtotis greita taikomosios

⁴ Plačiau žr. <http://uzsienieciai.sociolingvistika.lt/>.

kalbotyros. Tačiau paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais, smarkiai išsiplėtus taikomosios kalbotyros objektui, sociolingvistika imta matyti taikomosios kalbotyros mokslo erdvėje.

Į Lietuvą sociolingvistika atėjo per Maskvą, nepalankiu metu, kai socialiniai mokslai buvo veikiami politinės ideologijos. Šio mokslo tyrimai, kurie labiausiai buvo siejami su rusų-lietuvių dvikalbyste (Grumadienė 1994), tarp lietuvių lingvistų nebuvo labai populiariūs. Palanki erdvė tirti kalbos ir visuomenės santykius atsivėrė atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Tuo metu ėmė rasti publikacijų, garsių pasaulio sociolingvistų straipsnių vertimų į lietuvių kalbą (Grumadienė, Marcinkevičienė 1994), kitų sociolingvistikos tyrėjų tyrimus pristatančių knygų (Karaliūnas 1997; 2008). Su sociolingvistikos pradžia susiję XX a. paskutinių dešimtmečių Valerijaus Čekmono, jo kolegų ir mokinių kalbų kontaktų tyrinėjimai (žr. Kalėdienė 2017). XXI a. pradžioje ėmė burtis naujos mokslininkų grupės, įgyvendinti stambūs sociolingvistiniai mokslo projektai, tirta Lietuvos sociolingvistinė situacija (Grumadienė 2004; Hogan-Brun, Ramonienė 2005), ji gretinta su kaimyninių šalių, Latvijos, Estijos kalbine padėtimi (Hogan-Brun et al. 2009).

Verta paminėti kompleksiškus sociolingvistinius Lietuvos miestų gyventojų tyrimus. Nuo 2007 m. trejus metus truko mokslinis projektas „Kalbų vartojimas ir tautinė tapatybė Lietuvos miestuose“, o 2010 m. pasirodė kolektyvinė monografija „Miestai ir kalbos“ (Ramonienė 2010), apimanti trijų Lietuvos didmiesčių, Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, gyventojų kalbinės elgsenos, kalbinių nuostatų ir tautinės tapatybės analizę. Dvylika autorių (Jelena Brazauskienė, Ala Lichačiova, Kinga Geben, Laima Nevinskaitė, Laima Kalėdienė, Meilutė Ramonienė, Loreta Vilkienė, I. Dabašinskienė, Raminta Garuckaitė, Eglė Gudavičienė, Regina Kliukienė) iš skirtingų mokslo ir studijų institucijų, Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitetų ir Lietuvių kalbos instituto (toliau – LKI), atskleidė pirmojo XXI a. dešimtmečio pabaigos Lietuvos didmiesčių sociolingvistinį paveikslą. Analizei buvo taikyta kiekybinių ir kokybinių tyrimų metodologinė prieiga. Atliktos didelės apimties reprezentatyvios kiekybinės apklausos su suaugusiais ir pradinių klasių moksleiviais, įrašyta kokybinių giluminių interviu su įvairių Lietuvoje gyvenančių tautybių žmonėmis, skirtingų kalbų ir tarmių vartotojais. Analizė atskleidė Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos gyventojų kalbų deklaruojamą mokėjimą ir vartojimą įvairiose situacijose ir su įvairiais pašnekovais (tiek viešojoje, tiek privačiojoje erdvėje, darbe, paslaugų, švietimo srityje, bendraujant su draugais ir kaimynais, šeimoje su vyresnės ir jaunosios kartos šeimos nariais ir giminaičiais), kalbines nuostatas įvairių kalbinių atmainų atžvilgiu, kalbų ir tautinės tapatybės sąsajas. Suaugusių miestiečių kalbinio gyvenimo vaizdą papildė pradinių klasių moksleivių namų kalbų tyrimas, atliktas pagal Tilburgo universiteto mokslininkų metodiką (Extra, Yagmur 2004), atskleidęs, kokios kalbos vartojamos namų domene (Ramonienė, Extra 2011a).

Tyrimo didmiesčiuose patirtis ir rezultatai įkvėpė tirti kitų Lietuvos miestų kalbinių gyvenimą ir kalbines nuostatas. Naujas projektas „Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis: miestai ir miesteliai“, kuriame dirbo ne tik dalis ankstesnio tyrimo dalyvių, bet prisijungė ir naujų tyrėjų (geografės Dovilė Krupickaitė ir Viktorija Baranauskienė), leido panašiais, kaip ankstesniame projekte didmiesčiuose, kiekybiniais ir kokybiniais metodais išana-

lizuoti kalbinį elgesį ir kalbines nuostatas visuose daugiau nei 3 tūkstančius gyventojų turinčiuose miestuose. Lietuvos kalbinės padėties vaizdas buvo atspindėtas sociolingvistiniuose žemėlapiuose, parodančiuose miestiečių nurodomą tapatybę, deklaruojamą kalbų ir tarmių mokėjimą ir vartojimą, kalbines nuostatas apie gražiausias, reikalingiausias, prestižiškiausias kalbas ir tarmes. Šio tyrimo pagrindu buvo publikuota dar viena kolektyvinė monografija (Ramonienė 2013), rodanti didmiesčių ir mažesnių Lietuvos miestų kalbinį elgesį, regioninius ypatumus, didžiausių Lietuvos tautinių bendruomenių, lenkų ir rusų, kalbinio gyvenimo ir tapatybės ryšį. Internetu atvirai skelbiamas sociolingvistinių žemėlapių rinkinys ir dalis tyrimo duomenų⁵. Svarbu pabrėžti naujų sociolingvistikos tyrimų tarpdalykiškumo aspektą. Į minėtus projektus įsitraukė ne tik įvairių filologijų kalbininkai (lituanistai, rusistai, polonistai), bet ir komunikacijos mokslų, socialinės geografijos specialistai, metodologijos klausimais talkino sociologai. Su šiais tyrimais susijęs intensyvus bendravimas su užsienio šalių tyrėjais, radosi bendrų projektų ir publikacijų Lietuvos ir užsienio leidiniuose (pavyzdžiui, Hogan-Brun, Ramonienė 2005; Hogan-Brun et al. 2009; Ramonienė, Extra 2011a; 2011b). Naujaisi Lietuvos gyventojų kalbinio elgesio ir kalbinių nuostatų tyrimai ne tik miestuose, bet apimantys ir kaimo gyventojus, Vilniaus universiteto tyrėjų atlikti 2020 metais. Šio tyrimo pagrindu publikuota kolektyvinė monografija (Ramonienė 2022) ir mokslinis straipsnis (Ramonienė 2023).

Pažymėtini Lietuvos sociolingvistų darbai, XXI a. antrojo dešimtmečio pradžioje atlikti lietuvių išeivijoje. Du stambūs tyrimai 2011–2017 m. diasporoje atlikti Vilniaus universiteto tyrėjų. Buvo nagrinėjamos skirtinguose pasaulio kraštuose gyvenančių lietuvių kilmės išeivių kalbinio elgesio ir nuostatų tendencijos, paveldėtosios lietuvių kalbos išlaikymas ir vartojimas (Gudavičienė 2015; 2019; Krupickaitė, Baranauskienė 2015; Vilkienė 2019; Ramonienė 2019; Jakaitė-Bulbukienė, Vaisėtaitė 2019; Hilbig 2019), šeimos kalbų politika ir vadyba (Jakaitė-Bulbukienė 2015a; 2015b; Ramonienė 2019b), etninės, kalbinės, kultūrinės tapatybės klausimai (Vilkienė 2015a; 2015b; 2015c).

Be minėtų mokslininkų grupių atliktų sociolingvistikos tyrimų Lietuvos miestuose ir diasporoje, XXI a. atlikta ir nemažai kitų šios taikomosios kalbotyros šakos darbų. Prie įvairių sociolingvistikos tematikos darbų prisidėjo LKI 2011–2022 m. gyvavusio Sociolingvistikos skyriaus tyrėjai. Apie anglų ir rusų kalbų vietą bei socialinę vertę Lietuvos visuomenėje nemažai viena ir su kolegomis yra rašiusi Loreta Vaicekauskienė (2010; 2020; 2022), įvairius sociolingvistinius žiniasklaidos ir viešosios sferos kalbų vartosenos aspektus nagrinėjo Giedrius Tamaševičius (2012a; 2012b), L. Nevinskaitė (2016; 2017; 2019), grupė minėto LKI skyriaus tyrėjų su kitų mokslo ir studijų institucijų kolegomis iš įvairių teorinių perspektyvų analizavo kalbines ideologijas, kalbines nuostatas, skirtingų kalbinių atmainų prestižą (Aliūkaitė 2007; 2008; Vaicekauskienė, Aliūkaitė 2013; Vaicekauskienė, Šepetytė 2016; Vukotić 2016; Aliūkaitė et al. 2017; Vaicekauskienė 2017), paauglių kalbinį elgesį (Čekuolytė 2017), Vilniaus gyventojų kalbinius ypatumus ir jų vertę tyrė L. Vaicekauskienė (2014), Ramunė Čičirkaitė (2016).

⁵ Žr. <http://www.kalbuземelapis.ff.vu.lt/>.

Minėtus sociolingvistikos tyrinėjimus papildo kol kas dar nelabai gausūs istorinės sociolingvistikos darbai. Aurelija Tamošiūnaitė (2013) yra analizavusi XX a. pradžios lietuvių išėivių sociolingvistinius portretus, Veronika Girininkaitė (2017; 2019) tyrė kalbų ir kultūrų sąveiką XX a. pradžioje gyvenusio keliakalbio asmens dienoraštyje, istorinės sociolingvistikos darbais užsiima Giedrius Subačius, tyrinėjantis lietuvių kalbos standartizaciją (Subačius 1998; 2001; 2002).

5. Kitų taikomosios kalbotyros šakų tyrimai

Aptariant bendrą Lietuvos taikomosios kalbotyros tyrimų panoramą paminėtini ir kitų taikomosios kalbotyros šakų darbai, plėtojami Lietuvoje.

Lietuvių tyrėjai prisideda prie pasaulyje nuo paskutinio XX a. dešimtmečio sparčiai gausėjančių dvikalbystės, daugiakalbystės tyrimų, kurių erdvėje savarankišką vietą jau užima kalbos atricijos (angl. *language attrition*) analizė (Schmid 2016). Lietuvių kalbotyroje kalbos atricijos terminas dar palyginti naujas. Jis reiškia sveiko kalbėtojo visišką ar dalinį kalbos užmiršimą, silpnėjimą, menkimą arba kalbos pokyčius (gramatikos arba kitų kalbos lygmenų), atsirandančius dėl nuolatos vartojamos kitos kalbos (Schmid 2011, 3). Kalbos atricijos tyrimai jau yra prasidėję ir Lietuvoje. Yra analizuota lietuvių K1 atricija emigracijos (Vilkienė 2019; Vaisėtaitė 2020; 2021; Miežytė, Ramonienė 2021), tarptautinio įvaikinimo atvejais (Ramonaitė, Ramonienė 2021). Kol kas daugiausia tirta lietuvių kalbos leksikos atricija.

Būtina kalbėti apie tekstynų lingvistiką, su kuria Lietuvoje visų pirma siejamas Rūtos Marcinkevičienės vardas. Šios mokslininkės darbai yra susiję su pirmuoju lietuvių kalbos viešu, visiems prieinamu, įvairioms vartotojų reikmėms skirtu tekstynu, kuris pradėtas kurti Vytauto Didžiojo universitete nuo 1992 metų⁶. Šiuo metu jau parengta nemažai įvairių lietuvių kalbos tekstynų, jų analizės priemonių, įvairių programų ir programinių įrankių (Marcinkevičienė 2000; 2010), kuriais savo darbuose naudojasi tiek taikomosios, tiek teorinės kalbotyros tyrėjai. Didesnės ir mažesnės apimties, rašytinės ir sakytinės kalbos, bendrojo pobūdžio ir specialiųjų tekstynų yra sudaryta įvairiose Lietuvos mokslo ir studijų institucijose: Vytauto Didžiojo universitete⁷, Vilniaus universitete⁸, LKI⁹. Tekstynų pagrindu parengta didžiule autentiškos kalbinės medžiagos baze remiasi daugelio taikomosios kalbotyros šakų tyrimai: vaikų kalbos ir svetimšios kalbos įsisavinimo, kalbinių nuostatų, semantikos, akademinės ir kitų dalykinių kalbų, akademinio, politinio ir kitokio pobūdžio diskurso analizės, daugiakalbystės ir kt. Tekstynai panaudojami ne tik tyrimams, bet ir studijoms, vertimui, kalbų mokymui ir mokymuisi. Visiems lengvai prieinami ir uždaresni atskirų institucijų ar individualių mokslininkų ar jų grupių sukurti tekstynai¹⁰ naudingi rengti įvairiems poreikiams tinkamą mokomąją medžiagą.

⁶ Žr. <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/menu?page=about>.

⁷ Žr. <https://klc.vdu.lt/klc-istorija/>.

⁸ Žr. <http://coralit.lt/>; <http://www.frazynas.fff.vu.lt/>.

⁹ Žr. <http://www.sociolingvistika.lt/>.

¹⁰ Pavyzdžiui, Vytauto Didžiojo universiteto mokinių tekstynas (žr. <https://kalbu.vdu.lt>).

Minėtini gausėjantys kognityvinės lingvistikos darbai. Jais užsiima Jurga Cibulskienė (2019; 2020), Justina Urbonaitė, Inesa Šeškauskienė (Urbonaitė et al. 2019), Ieva Stasiūnaitė (2018), Eglė Vaivadaitė-Kaidi (2018) ir kt. Remdamiesi Poznanės mokslininkų metodologiniais pagrindais, *kalbos, tautos, valstybės, laisvės* ir kitus konceptus analizuoja Irena Smetonienė, Marius Smetona ir Kristina Rutkovska, jau publikavę ne tik straipsnių, bet ir monografijų (Smetonienė et al. 2017; 2019). Lietuvių tyrėjų dėmesį yra patraukę dvikalbystės ir daugiakalbystės reiškiniai, kurie analizuojami įvairiais metodais ir remiantis įvairiomis teorijomis. Šioje srityje dirba Inga Hilbig (2020; 2022). Daugiakalbystė tiriama analizuojant kalbinį kraštovaizdį (Ruzaitė 2017), kurio stambesni tyrimai Lietuvoje dar tik prasideda. Daugiakalbystę tautinėse bendruomenėse analizuoja K. Geben su kolegomis (Geben, Zielinska 2020; 2021). XXI a. gausėja lietuvių pragmatikos tyrimų, analizuoti direktyvai (Gudavičienė 2006; 2007), mandagumas skirtingose kultūrose (Hilbig 2009; 2010), pradėtas tirti nemandagumas (Žurauskaitė 2020; 2021). Pradėti ir lietuvių gestotyros darbai. Lietuvių gestų kalba aptarta Mantrimo Danieliaus (2004), meninę raišką lietuvių gestų kalba analizuoja Anželika Teresė (2022). Esama įvairaus pobūdžio teismo lingvistikos darbų, žinoma šio srities tyrėja Gintarė Žalkauskaitė-Herasimenkienė (2011a; 2011b).

6. Taikomosios kalbotyros mokslo sklaida ir mokslininkų tinklai

Lietuvos taikomosios kalbotyros tyrėjai bendrauja ir bendradarbiauja su kolegomis iš įvairių užsienio šalių, dalyvauja bendruose mokslo projektuose, rengia bendras mokslo publikacijas. Nuo 2005 m. Lietuvoje, Vilniaus universitete, pradėtos organizuoti tarptautinės taikomosios kalbotyros konferencijos. 2022 m. rudenį įvyko jau 6-oji konferencija *Kalbos ir žmonės: problemas ir sprendimai*. Visų konferencijų temos prasideda taikomajai kalbotyrai svarbiausia mintimi, atskleidžiančia pačią šio mokslo esmę – *Kalbos ir žmonės*¹¹. Šiose konferencijose plenarinius pranešimus yra skaitę pasaulyje žinomi skirtingų taikomosios kalbotyros šakų tyrėjai iš įvairių šalių: David’as Crystal’as ir David’as Graddol’as (Jungtinė Karalystė), Elana Shohamy (Izraelis), Piet’as Van de Craen’as (Belgija) ir Jon’as White’as (Jungtinė Karalystė), Joseph’as Lo Bianco’as (Australija), Mark’as Davies’as (JAV), Antonella Sorace (Jungtinė Karalystė), Zoltán’as Kövecses’as (Vengrija), Anne Pauwels (Jungtinė Karalystė), Norbert’as Schmitt’as (Jungtinė Karalystė), Monika S. Schmid (Esekso universitetas, Jungtinė Karalystė), Anna Mauranen (Helsinkio universitetas, Suomija), Daniel’is Perrin’is (Ciuricho taikomųjų mokslų universitetas, Šveicarija), Annick De Houwer (*Harmonious Bilingualism Network, HaBilNet*), Victoria Guillén-Nieto (Alikantės universitetas, Ispanija), Marcus’as Callies’as (Brėmeno universitetas, Vokietija).

Pirmoji, 2005 m. suorganizuota, konferencija įkvėpė entuziastingus taikomąja kalbotyra užsiimančius tyrėjus iš įvairių Lietuvos mokslo ir studijų institucijų, mokslininkus iš įvairių kalbotyrų, jaučiančius poreikį turėti bendrą diskusijų erdvę, kur būtų galima dalytis idėjomis, pristatyti savo tiriamuosius darbus, diskutuoti teoriniais ir metodologiniais klau-

¹¹ Plačiau žr. <https://litaka.lt/vi-konferencija/>.

simais, susiburti į bendraminčių asociaciją. 2007 m. buvo įsteigta Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacija (LITAKA)¹², kurios tikslas – vienyti visus, besidominčius taikomąja kalbotyra. Ši asociacija kartu su Vilniaus universitetu organizuoja jau minėtas tarptautines konferencijas, vykstančias reguliariai kas treji metai, rengia seminarus, diskusijas. Itin aktualu diskutuoti taikomosios kalbotyros terminijos klausimais, nes šio mokslo lietuviška terminija dar tik pradeda nusistovėti, nemažai terminų įvairuoja, kai kurie dar tik kuriami (pavyzdžiui, dar nėra iki galo nusistovėjusio lietuviško termino *translanguaging*). Nors dalis lietuviškų taikomosios kalbotyros terminų jau užfiksuoti „Lingvodidaktikos terminų žodyne“ (Ramonienė et al. 2012), tačiau nemažai jų dar labai stokojama.

Minėta Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacija yra priimta į pasaulinę taikomosios kalbotyros asociaciją AILA, visi Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacijos nariai yra kartu ir AILA nariai¹³. Tad Lietuvos mokslininkai gali dalyvauti pasauliniuose mokslininkų tinkluose, burtis į bendrus renginius, mokslinius projektus, palaikyti nuolatinius ryšius su kolegomis iš įvairių pasaulio šalių.

Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacija nuo 2012 m. yra įsteigusi tarptautinį deimantinės atvirosios prieigos elektroninį mokslinį žurnalą „Taikomoji kalbotyra“¹⁴, prie kurio leidėjų 2020 m. prisijungė Vilniaus universiteto leidykla. Iki tol taikomosios kalbotyros tematikos mokslo publikacijos buvo išsklidusios po įvairius humanitarinių ir socialinių mokslų leidinius, jos neretai nelabai pritapdavo prie pagrindinės tų žurnalų tematikos. 2022 m. jau minime „Taikomosios kalbotyros“ žurnalo dešimtmetį. Per tą laikotarpį pasirodė 17 žurnalo numerių, leidinyje publikuota Lietuvos ir kitų šalių tyrėjų straipsnių pačiomis įvairiausiomis taikomosios kalbotyros temomis (Ramonienė, Geben 2022). Žurnalo redkolegiją sudaro įvairių pasaulio universitetų mokslininkai, leidinys yra registruotas daugelyje duomenų bazių (BASE, CEEOL, EBSCO, ERIH-PLUS, „Dimensions“, „DOAJ Seal“, „Google Scholar“ (h-index 5, g-index 7), „Norwegian Register for Scientific Journals“, „Lituanistika“, „ROAD“, „ScienceGate“, „ScienceOpen“, „Scilit“, „Scinapse“, „Scopus“). Žurnale publikuojami straipsniai įvairiomis kalbomis, jame spausdinami Lietuvos ir kitų šalių mokslininkų straipsniai. 2021 m. „Taikomajai kalbotyrai“ patekus į „Scopus“ duomenų bazę, juo vis intensyviau domisi mokslininkai iš įvairių pasaulio šalių.

Taikomosios kalbotyros mokslo pavadinimas Lietuvoje jau įtvirtintas ir instituciškai. 2018 m. Vilniaus universiteto Filologijos fakultete įsteigtas Taikomosios kalbotyros institutas. Ne vienoje Lietuvos aukštojoje mokykloje veikia studijų programos, pavadintos taikomosios kalbotyros vardu (pavyzdžiui, magistro studijų programos Vilniaus universitete, Vytauto Didžiojo universitete), skaitomos taikomosios kalbotyros dalykų paskaitos, patraukiančios studentus domėtis šiuo gana nauju Lietuvoje mokslu, įgyvendinami doktorantūros ir podoktorantūros studijų projektai.

¹² Plačiau žr. <https://litaka.lt/>.

¹³ Žr. https://aila.info/about/organization/aila_affiliates/.

¹⁴ Žr. <https://www.zurnalai.vu.lt/taikomojikalbotyra/>.

Apibendrinimas

Apžvelgus ryškiausias lietuvių taikomosios kalbotyros darbus, atliktus per trejetą dešimtmečių, galima matyti bendrąsias tendencijas, rodančias šio mokslo raidą Lietuvoje. Kaip ir kitose pasaulio šalyse, taikomosios kalbotyros mokslo ištakos Lietuvoje yra susijusios su svarbiausiomis šalies kalbinio gyvenimo problemomis. Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę 1990 m., pradėtos intensyviai spręsti tuo metu aktualiausios lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymo ir mokymosi problemos davė tinkamų vaisių – surta metodologinė bazė ir naujoviška lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymo metodinė sistema, parengta serija taikomųjų darbų, padėjusių pagrindus tiek tolesniems praktiniams, tiek teoriniams šios taikomosios kalbotyros šakos darbams. Iš kitų šalių Lietuva išsiskyrė tuo, kad taikomosios kalbotyros pradininkais tapo ne anglistai, kaip daugumoje šalių, bet lituanistai, kuriems teko spręsti neatidėliotinus probleminius klausimus. Lietuvių kalbos kaip svetimšios mokymo ir mokymosi problemų sprendimas buvo susijęs su K1 įsisavinimo tyrimais ir nulėmė sėkmingą šios šakos mokyklos susikūrimą ir tolesnę jos plėtotę. Novatoriški K1 tyrimai paskatino K2 įsisavinimo ir išmokymo analizę. Intensyvi, įkvepianti taikomosios kalbotyros mokslo pradžia patraukė Lietuvos tyrėjus užsiimti ir kitų taikomosios kalbotyros šakų darbais. Ypač plačiai ir intensyviai pasistūmėjo sociolingvistikos tyrimai, apimantys Lietuvos gyventojų ir lietuvių išeivijos kalbinio gyvenimo analizę, kalbinių nuostatų, kalbų politikos ir kalbinės ideologijos tyrimus, daugiakalbystės analizę.

Imtasi ir kitų taikomosios kalbotyros šakų darbų: tekstynų, kognityvinės, teismo lingvistikos, kalbos atricijos, gestotyros, diskurso analizės ir kitų su kalbomis susijusių problemų nagrinėjimo. Lietuvos tyrėjai turi plačiai aprėpiančią mokslinių diskusijų erdvę – mokslininkų asociaciją, priklausančią ir pasaulinei taikomosios kalbotyros asociacijai AILA, reguliariai organizuojamas tarptautines konferencijas, mokslinį žurnalą, sutelkiantį įvairių šio mokslo šakų publikacijas, aukštųjų mokyklų studijų programas, ugdančias naujus taikomosios kalbotyros tyrėjus ir šio mokslo entuziastus. Tad prieš maždaug tris dešimtmečius Lietuvoje prasidėjęs naujas mokslas jau yra tvirtai užėmęs pozicijas greta daug anksčiau pradėtų plėtoti humanitarinių mokslų.

Literatūra

Aliūkaitė, Daiva. 2007. *Tarminis kalbėjimas ir bendrinė kalba: objektyviųjų ir subjektyviųjų skirtumų kultūrinė vertė*. Daktaro disertacija, rankraštis. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Aliūkaitė, Daiva. 2008. Tarmiškai kalbančio žmogaus stereotipai: apriorinės eilinių kalbos bendruomenės narių nuostatos. *Respectus Philologicus* 14 (19), 23–45.

Aliūkaitė, Daiva, Danguolė Mikulėnienė, Agnė Čepaitienė, Laura Geržodaitė. 2017. *Kalbos variantiškumas ir jo vertinimas perceptyviosios dialektologijos požiūriu: variantų ir vietų vaizdiniai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Balčiūnienė, Ingrida. 2009. *Pokalbio struktūros analizė kalbos įsisavinimo požiūriu*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Balčiūnienė, Ingrida, Laura Kamandulytė-Merfeldienė. 2018a. Vėluojanti kalbinė raida: gramatinės ypatybės. *Baltistica* LIII (2), 263–291.

- Balčiūnienė, Ingrida, Laura Kamandulytė-Merfeldienė. 2018b. Garsažodžių dažnumas, funkcijos ir reikšmės ankstyvojoje vaikystėje. *Darbai ir dienos* 70, 11–29.
- Balčiūnienė, Ingrida, Ineta Dabašinskienė. 2019. Language dominance in bilingual acquisition: A case study of narrative production in Lithuanian. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 15, 5–19.
- Balčiūnienė, Ingrida, Aleksandr N. Kornev. 2016. Doing new things with language: Narrative language in SLI preschoolers. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 12, 25–42.
- Balčiūnienė, Ingrida, Eglė Krivickaitė. 2017. Ankstyvoji dvynių kalbos raida: specializuoto tekstyno kūrimas ir duomenų analizė. *Taikomoji kalbotyra* 9, 31–45.
- BEKM 2008 – *Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys*, Vilnius: *Firidas*.
- Bikelienė, Lina, Rita Juknevičienė, Nida Poderienė, Joana Pribušauskaitė, Aurelija Tamulionienė. 2022. Grįžusių emigrantų vaikų kalba: kelios išvalgos. *Verbum* 13, 4. Prieiga internetu: <https://dx.doi.org/10.15388/Verb.30>.
- Blažienė, Agnė. 2016. *Lietuvių vaikų leksikos ir gramatikos raida anglakalbėje aplinkoje*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Brown, Douglas H. 2000. *Principles of Language Learning and Teaching*. White Plains, NY: Pearson Education.
- Brumfit, Christopher. 1984. *Communicative Methodology in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bružaitė–Liseckienė, Justina. 2020a. Sociolingvistinių veiksnių įtaka gimnazijų ugdomąja rusų kalba moksleivių lietuvių kalbos gramatiniam taisyklingumui. *Pedagogika* 137 (1), 156–175. Prieiga internetu: <https://doi.org/10.15823/p.2020.137.9>
- Bružaitė–Liseckienė, Justina. 2020b. Vartosenos dažnumo įtaka lietuvių kalbos objekto raiškos taisyklingumui: rusakalbių gimnazistų atvejis. *Kalbų studijos* 36, 97–116. Prieiga internetu: <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.36.24082>
- Bružaitė–Liseckienė, Justina. 2021. *Objekto raiška lietuvių kalboje: gimnazijų rusų ugdomąja kalba moksleivių atvejis*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Cavalcanti, Marilda C. 2006. Applied Linguistics in South America. In *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Keith Brown, ed. Boston: Elsevier. 370–375.
- Cibulskienė, Jurga. 2019. Communicating attitudes through metaphor: A case study of euro adoption. *Cognitive Linguistic Studies* 6 (1), 129–156. Prieiga internetu: <https://doi.org/10.1075/cogls.00033.cib>
- Cibulskienė, Jurga. 2020. Cross-linguistic metaphorical representation of the #MeToo movement: Communicating attitudes. *Respectus Philologicus* vol. 38(43), 54–66. Prieiga internetu: <http://dx.doi.org/10.15388/RESPECTUS.2020.38.43.57>
- Cokk, Vivian. 2001. *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Arnold.
- Cokk, Guy. 2003. *Applied Linguistics*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Crystal, David. 2001. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Čekuolytė, Aurelija. 2017. *Vilniaus paauglių socialinė santvarka: mokslininkės žvilgsnis į paauglių gyvenimo užkulisius*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Čičirkaitė, Ramunė. 2014. Vilnietiško balsių ilginimo socialinė reikšmė. Moksleivių pašąmoningųjų nuostatų tyrimas. *Taikomoji kalbotyra* 6, 1–30.
- Čičirkaitė, Ramunė. 2016. Radijų ir televizijų gal net vilnietišškai jie kalba. Sakytinės žiniasklaidos ir Vilniaus kalbos nekirčiuotų kintamųjų /i:/, /u:/, /e:/, /o:/, /æ:/ ir /a:/ akustinė analizė. *Taikomoji kalbotyra* 8, 107–135.
- Dabašinskienė, Ineta. 2010. The Comprehension of Derivational Morphemes in Early Childhood: an Experimental Study for Lithuanian. *Estonian Papers in Applied Linguistics* 6, 43–50.
- Dabašinskienė, Ineta, Laura Kamandulytė. 2009. Corpora of Spoken Lithuanian. *Estonian papers in Applied Linguistics* 5, 67–79.
- Dambriūnas, Leonardas, Antanas Klimas, William R. Schmalstieg. 1966. *Introduction to Modern Lithuanian*. Brooklyn: Franciscan Fathers Press.
- Danielius, Mantrimas. 2004. *Lietuvių gestotyros pagrindai*. Vilnius: Andrena. Prieiga internetu: http://www.surdo.lt/e107_images/custom/LietGestPagr.pdf
- Davies, Alan. 1999. *An Introduction to Applied Linguistics. From Practice to Theory*. Edinburg: Edinburg University Press.

Davis, Alan, Catherine Elder. 2008. General Introduction Applied Linguistics: Subject to Discipline? *The Handbook of Applied Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishers, 1–15.

de Bot, Kees. 2006. Applied Linguistics in Europe. In *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Keith Brown, ed. Boston: Elsevier. 356–362.

Duff, Patricia A. 2002. Research Approaches in Applied Linguistics. In *Handbook of Applied Linguistics*. Robert B. Kaplan, ed. New York: Oxford University Press. 13–23.

Extra, Guus, Kutlay Yagmur (eds.). 2004. *Urban Multilingualism In Europe: Immigrant Minority Languages At Home And School*. Clevedon: Multilingual Matters.

Gargesh, Ravinder. 2006. Applied Linguistics in South Asia. In *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Keith Brown, ed. Boston: Elsevier. 375–385.

Geben, Kinga, Maria Zielinska. 2020. Funkcja ekspresywna języka rosyjskiego w wielojęzycznym środowisku młodzieży szkół polskich na Litwie i Ukrainie [Expressive function of Russian in a multilingual community of Polish school youth in Lithuania and Ukraine]. *Poradnik Językowy* vol. 3. DOI: 10.33896/Por].2020.3.2.

Geben, Kinga, Maria Zielinska. 2021. Translanguaging in Polish minority schools in Ukraine and Lithuania. *Zeitschrift für Slavistik* 66 (2), 229–248.

Girininkaitė, Veronika. 2017. Emocijų verbalizavimas keliakalbio diskurse. Atvejo analizė: Vytauto Civeno Dienoraštis (1904–1910). *Taikomoji kalbotyra* 9, 134–148.

Girininkaitė, Veronika. 2019. *Kalbų ir kultūrų sąveika keliakalbio asmens idiolekte. Atvejo analizė: Vytauto Civeno Dienoraštis (1904–1910)*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Grabe, William. 2002. Applied linguistics: an emerging discipline for the twenty-first century. In *Handbook of Applied Linguistics*. Robert B. Kaplan, ed. New York: Oxford University Press. 4–12.

Grabe, William, Robert Kaplan. 2006. Applied Linguistics in North America. In *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Keith Brown, ed. Boston: Elsevier. 363–369.

Grumadienė, Laima. 1994. Sociolingvistika ir kalbos kultūra. In *Sociolingvistika ir kalbos kultūra*. Laima Grumadienė, Rūta Marcinkevičienė, sud. Vilnius: Gimtoji kalba. 5–13.

Grumadienė, Laima. 2004. Sociolinguistic Situation of the Samogitian in Lithuania. In *Language Policy and Sociolinguistics. „Regional Languages in the New Europe“*. Tomasz Wicherkiewicz, ed. Proceedings of the International Scientific Conference. Rēzekne / Latvia, 20–23 May 2004, t. 1. 104–110.

Grumadienė, Laima, Rūta Marcinkevičienė (sud.). 1994. *Sociolingvistika ir kalbos kultūra*. Vilnius: Gimtoji kalba.

Gudavičienė, Eglė. 2006. Direktyvai kaip ilokucinių aktų rūšis. *Lituanistica* 4, 60–68.

Gudavičienė, Eglė. 2007. *Lietuvių kalbos direktyvai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Hilbig, Inga. 2009. Lietuvių ir anglų prašymų strategijos ir mandagumas. *Lietuvių kalba* 3, 1–18.

Hilbig, Inga. 2010. *Lietuvių ir anglų lingvistinis mandagumas*. Vilnius: VU leidykla.

Hilbig, Inga. 2020. Nedarnioji dvikalbystė mišriose emigrantų šeimose. *Taikomoji kalbotyra* 14, 1–20.

Hilbig, Inga. 2022. *Zwei Sprachen gleichzeitig? Nein, das schaff' ich nicht: a Lithuanian German boy's journey to active bilingualism*. *Philologia Estonica Tallinnensis* 7, 126–147.

Hilbig, Inga, Rita Migauskienė, Vaida Našlėnaitė-Eberhardt, Elvyra Petrašiūnienė, Aušra Tamošaitienė, Aušra Valančiauskienė, Lina Vaškevičienė. 2011. *Sveiki atvykę!* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Hogan-Brun, Gabrielle, Meilutė Ramonienė. 2005. The Language Situation in Lithuania. *Journal of Baltic Studies* Vol. XXXVI, Nr. 3, Special Issue: The Baltic Sociolinguistic Review, 345–370.

Hogan-Brun, Gabrielle, Uldis Ozolins, Meilutė Ramonienė, Mart Rannut. 2009. *Language Policies and Practices in the Baltic States*. Tallin: Tallin University Press.

Hogan-Brun, Gabrielle, Meilutė Ramonienė. 2004. Changing Levels of Bilingualism across the Baltic. *Bilingual Education and Bilingualism* Vol 7:1, 62–77.

Jakaitė-Bulbukienė, Kristina. 2015a. *Lietuvių emigrantų šeima: kalba ir tapatybė*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Jakaitė-Bulbukienė, Kristina. 2015b. Lietuvių kalbos išlaikymą emigrantų šeimoje lemiantys veiksniai: JAV atvejis. *Taikomoji kalbotyra* 7, 1–37.

- Jakaitė-Bulbukienė, Kristina, Eglė Vaisėkaitė. 2019. Jungtinės Karalystės lietuvių tapatybė ir kalba. In *Emigrantai kalba ir tapatybė II: Keturi sociolingvistiniai portretai*. Meilutė Ramonienė, sud. Vilnius: VU leidykla. 113–144.
- Jakaitienė, Evalda. 1994. *Lietuviškai apie Lietuvą*. Vilnius: Alma littera.
- Johnson, Keith, Helen Johnson. 1999. *Encyclopedic Dictionary of Applied Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Juknevičienė, Rita, Inesa Šeškauskienė. 2014. The National Examination of English in Lithuania: Searching for Evidence of CEFR Criterion Achievement Levels. *Kalbų studijos/Studies about Language* 25, 88–96.
- Kalėdienė, Laima. 2017. *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kamandulytė, Laura. 2006a. Morfonotaktikos įsisavinimas. *Žmogus ir žodis* 8 (1), 84–89.
- Kamandulytė, Laura. 2006b. The Acquisition of Morphotactics in Lithuanian. *Wiener Linguistische Gazette* 73, 88–96.
- Kamandulytė, Laura. 2009. *Lietuvių kalbos būvdvardžio įsisavinimas: leksinės ir morfosintaksinės ypatybės*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Kamandulytė-Merfeldienė, Laura. 2012. Morphosyntactic Features of Lithuanian Adjective Acquisition. *Journal of Baltic studies* 43(2), 239–250.
- Kamandulytė-Merfeldienė, Laura. 2014. Būvdvardžių semantikos įsisavinimas ankstyvojoje vaikystėje. *Kalba ir kontekstai* 6(1), d. 2, 208–217.
- Kamandulytė-Merfeldienė, Laura. 2015a. Morphotactics in L1 Acquisition of Lithuanian: TD vs SLI. *Estonian Papers in Applied Linguistics* 11, 95–109.
- Kaplan, Robert B. (eds). 2002. *Handbook of Applied Linguistics*. New York: Oxford University Press.
- Karaliūnas, Simas. ¹1997. *Kalbos vartojimas ir socialinis kontekstas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Karaliūnas, Simas. ²2008. *Kalbos vartojimas ir socialinis kontekstas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kavaliauskaitė-Vilkinienė, Viktorija. 2021. *Lietuvių vaikų mandagumo strategijos ir šnekos aktų įsisavinimas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Kazlauskienė, Vitalija. 2018. *Prancūzų K2 daiktavardinis junginys: mokinių tekstyno analizė*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Kornev, Aleksandr N., Ingrida Balčiūnienė. 2021. Lexical and Grammatical Errors in Developmentally Language Disordered and Typically Developed Children: The Impact of Age and Discourse Genre. *Children* 8 (12), 1–20.
- Krivicikaitė, Eglė. 2016. *Vaikų kalbos fonotaktikos raida*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Laczházi, Aranka, Joana Pribušauskaitė, Meilutė Ramonienė. 2014. *Litván nyelvtan gyakorlatokkal. Lietuvių kalbos gramatika su pratimais (vengrų kalba)*. Vilnius: Eugrimas.
- Larsen-Freeman, Dianne, Lynne Cameron. 2008. *Complex systems and applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Marcinkevičienė, Rūta. 2000. *Tekstynų lingvistika*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Marcinkevičienė, Rūta. 2001. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai. *Lituanistica* 4, 81–98.
- Marcinkevičienė, Rūta. 2010. *Lietuvių kalbos kolokacijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- McCartny, Michael. 1998. *Spoken Language and Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McCartny, Michael. 2001. *Issues in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miežytė, Živilė, Meilutė Ramonienė. 2021. The linguistic behaviour of siblings. The case of Lithuanian heritage language speakers. In *Multilingual practices in the Baltic Countries Acta Universitatis Tallinnensis*. Anna Verschik, ed. Tallinn: TLU Press. 252–290.
- Nevinskaitė, Laima. 2016. „O kodėl Jūs mane pertraukinėjate?“ Persidengimų bei pertraukimų kaita pokalbių laidose 1960–2011 metais. *Taikomoji kalbotyra* 8, 265–291.
- Nevinskaitė, Laima. 2017. Framing Russia as Threat in the Lithuanian Media: Corpus Analysis. *Lituanus* 63 (4), 28–42.

Nevinskaitė, Laima. 2019. Nes taip kalba žurnalistai: kaip radijas ir TV veikia lietuvių kalbos pokyčius. *Darbai ir dienos* 71, 83–100.

Orvidienė, Emilija. 1968. *Lietuvių kalbos vadovėlis*. Vilnius: Mintis.

Paulauskienė, Aldona, Laimutis Valeika. 1994. *Modern Lithuanian. A Textbook for Foreign Students*. Vilnius: Žodynas.

Petrašiūnienė, Elvyra, Aušra Valančiauskienė, Vaida Našlėnaitė Eberhardt, Kristina Jakaitė-Bulbukienė, Lina Vaškevičienė. 2017. *Langas į lietuvių kalbą*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Piročkinas, Arnoldas. 1995. *Mokomės lietuvių kalbos. Aukštesniojo kurso vadovėlis*. Vilnius: Žodynas.

Pribušauskaitė, Joana, Loreta Vilkienė. 2006. *Kalbos testų ir jų užduočių rengimo gairės*. Vilnius: Apostrofa.

Pribušauskaitė, Joana, Meilutė Ramonienė, Virginija Stumbrienė, Loreta Vilkienė. 2009. *Lietuvių kalbos kaip svietimosios mokymas. Keletas metodikos klausimų*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2013. *Italų kalbos kaip antrosios įsisavinimas: įvaikinimo iš Lietuvos situacija*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2015a. How much Lithuanian is enough to communicate in Lithuania? *Baltu filologija*, XXIV (2), 75–94.

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2015b. Kaip lietuviškai šneka užsieniečiai? Lietuvių kaip antrosios kalbos veiksmazodžio įsisavinimas. *Baltistica* L (2), 285–330.

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2015c. Kaip tirti antrosios kalbos įsisavinimą: skerspjuvio metodas. *Taikomoji kalbotyra* 7, 1–21.

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2017a. Bendratis lietuvių kaip antroje kalboje. *Baltistica* LII (1), 81–104.

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2017b. Ką pasako tokios užsieniečių sudaromos formos kaip *valgu* ar *žinėjau*? *Lietuvių kalba* 11. Prieiga internetu: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/219>

Ramonaitė, Jogilė, Teresa. 2019. Do I need want to speak? Foreigners in a “small” language country. *Journal of Baltic Studies* vol. 51, iss. 1, 35–50. Prieiga internetu: <https://doi.org/10.1080/01629778.2019.1623828>

Ramonaitė, Jogilė, Teresa, Meilutė Ramonienė. 2021. Kaip, kada ir kodėl užmirštama gimtoji kalba? *Taikomoji kalbotyra* 16, 1–24. Prieiga internetu: <https://doi.org/10.15388/Taikalbot.2021.16.1>

Ramonienė, Meilutė (sud.). 2010. *Miestai ir kalbos*. Vilnius: VU leidykla.

Ramonienė, Meilutė (sud.). 2013. *Miestai ir kalbos II*. Vilnius: VU leidykla.

Ramonienė, Meilutė (sud.). 2015. *Emigrantai: Kalba ir tapatybė*. Vilnius: VU leidykla.

Ramonienė, Meilutė (sud.). 2019a. *Emigrantai: Kalba ir tapatybė II*. Vilnius: VU leidykla.

Ramonienė, Meilutė. 2019b. Family and the maintenance of the heritage language: the case of Lithuanian diaspora. In *Politique Linguistique familiale /Family language policy. Enjeux dynamiques de la transmission linguistique dans un contexte migratoire. Dynamics in language transmission under a migratory context*. Shahzaman Haque, Françoise Le Lièvre, eds. Munich: LINCOM. 135–158.

Ramonienė, Meilutė (sud.). 2022. *Sociolingvistinė Lietuvos panorama. Gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys*. Vilnius: VU leidykla.

Ramonienė, Meilutė. 2023. The affective dimension of language attitudes in Lithuania. In *Valodas upē. Veltījumkrājums profesores Inas Druvietes 65 gadu jubilejā*. Gunta Kļava, Kertu Rozenvalde, eds. Rīga: LU Libiešu institūts. 41–58.

Ramonienė, Meilutė, Jelena Brazauskienė, Nida Burneikaitė, Jurga Daugmaudytė, Eglė Kontutytė, Joana Pribušauskaitė. 2012. *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: VU leidykla.

Ramonienė, Meilutė, Guus Extra. 2011a. *Multilingualism in Lithuanian Cities. Languages at home and school in Vilnius, Kaunas and Klaipėda*. Vilnius/Tilburg, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Ramonienė, Meilutė, Guus Extra. 2011b. Multilingualism in Lithuanian Cities: aims and outcomes of a home language survey in Vilnius, Kaunas and Klaipėda. *Kalbotyra* 3, 59–77.

Ramonienė, Meilutė, Kinga Geben. 2022. Žurnalo „Taikomoji kalbotyra“ dešimtmetis. Publikacijų apžvalga. *Taikomoji kalbotyra* 17, 95–99.

Ramonienė, Meilutė, Joana Pribušauskaitė. 2003. *Praktinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Baltos lankos.

Ramonienė, Meilutė, Joana Pribušauskaitė. 2008. *Practical Grammar of Lithuanian*. Vilnius: Baltos lankos.

- Рамонене, Мейлуте, Йоана Прибушаускайте. 2014. *Практическая грамматика литовского языка*. Вильнюс: Балтос ланкос.
- Ramonienė, Meilutė, Joana Pribušauskaitė, Jogilė Teresa Ramonaitė, Loreta Vilkienė. 2020. *Lithuanian. A Comprehensive Grammar*. London and New York: Routledge.
- Ramonienė, Meilutė, Virginija Stumbrienė. 2006. *Teach Yourself Lithuanian*. London: Hodder Education.
- Ramonienė, Meilutė, Ian Press. 2011. *Colloquial Lithuanian. The Complete Course for Beginners*. London, New York: Routledge.
- Ramonienė, Meilutė, Loreta Vilkienė. ¹1998, ²2008. *Po truputį (lietuvių kalbos vadovėlis pradedantiems – mokinio knyga, pratybų sąsiuvinis)*. Vilnius: Baltos lankos.
- Ruzaitė, Jūratė. 2017. The linguistic landscape of tourism: multilingual signs in Lithuanian and Polish resorts. *Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* vol. 8, no. 1, 197–220.
- Savickienė, Ineta. 1999. *Lietuvio vaiko daiktavardžio morfologijos įsisavinimas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Savickienė, Ineta. 2003. *The Acquisition of Lithuanian Noun Morphology*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Savickienė, Ineta. 2006. Linksnio kategorijos įsisavinimas: lietuvių kalba kaip gimtoji ir svetimoji. *Kalbotyra* 56(3), 122–129.
- Scheilsas, Joe. 1995. *Komunikacija kalbos pamokoje*. Vilnius: Leidybos centras.
- Schmid, Monika S. 2011. *Language Attrition. Key Topics in Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schmid, Monika S. 2016. First language attrition. *Language Teaching* 49 (2), 186–212.
- Schmitt, Norbert. 2002. *Applied linguistics*. London: Arnold.
- Smetonienė, Irena, Kristina Rutkovska, Marius Smetona. 2017. *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Akademinei leidyba.
- Smetonienė, Irena, Kristina Rutkovska, Marius Smetona. 2019. *Kalba, tauta, valstybė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Stasiūnaitė, Ieva. 2018. On the motivated polysemy of the Lithuanian *žemiau* 'below'. *Kalbų studijos* 32, 5–20.
- Stumbrienė, Virginija, Aurelija Kaškelevičienė. 2001. *Nė dienos be lietuvių kalbos*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Stumbrienė, Virginija, Aurelija Kaškelevičienė. 2014. *Nė dienos be lietuvių kalbos. 2 knyga*. Vilnius: Eugrimas.
- Stumbrienė, Virginija, Aurelija Kaškelevičienė. 2021. *Nė dienos be lietuvių kalbos, trečioji knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Stumbrienė, Virginija, Inga Daraškienė, Lina Vaškevičienė. 2022. *Sėkmės!* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Stumbrienė, Virginija, Meilutė Ramonienė. 2016. *Complete Lithuanian*. London: John Murray Learning.
- Subačius, Giedrius. 1998. *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos: XIX amžiaus pradžia*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Subačius, Giedrius. 2001. *Kalikstas Kasakauskis: lietuvių bendrinės kalbos konjunktūra*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Subačius, Giedrius. 2002. Two types of standard language history in Europe. *Res Balticae: miscellanea italiana di studi Baltistici* 8, 131–150.
- Tamaševičius, Giedrius. 2012a. *Žiniasklaidos lyderių sociolingvistinė kompetencija visuomenės transformacijų kontekste*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Tamaševičius, Giedrius. 2012b. Lithuanian Language in Spoken Media: Plagued by Disease since 1990? In *Naujaisi kalbų ir kultūrų tyrimai*. Violeta Meiliūnaitė, Nadežda Morozova. sud. Vilnius: Europos kalbų ir kultūrų dialogo tyrėjų asociacija. 239–248.
- Tamošiūnaitė, Aurelija. 2008. Asmeninė kalba: laišakai šiaurės panevėžiškių patarme. *Archivum Lithuanicum* 10, 111–136.
- Tamošiūnaitė, Aurelija. 2013. Raštingumo link: keli sociolingvistiniai XX a. pr. lietuvių išėivių portretai. *Oikos* 2 (16), 59–74.

- Tekorienė, Dalija. 1990. *Lithuanian. Basic grammar and conversation*. Kaunas: Spindulys.
- Teresė, Anželika. 2022. Lietuvių gestų kalbos poezija: gesto lokalizacija kaip metaforos raiškos priemonė. *Taikomoji kalbotyra* 17, 9–37.
- Urbonaitė, Justina, Inesa Šeškauskienė, Jurga Cibulskienė. 2019. Linguistic metaphor identification in Lithuanian. In *Metaphor Identification in Multiple Languages. MIPVU around the world*. Susan Nacey, Aletta G. Dorst, Tina Krennmayr, W. Gudrun Reijnierse, eds. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 159–181.
- Vaicekauskienė, Loreta. 2010. Globalioji daugiakalbystės perspektyva: anglų kalbos vieta ir vaidmuo Lietuvos miestų erdvėje. In *Miestai ir kalbos*. Meilutė Ramonienė, sud. Vilnius: VU leidykla. 175–203.
- Vaicekauskienė, Loreta. 2014. Įvadas. Vilniaus kalba: naujas tyrimų etapas. *Taikomoji kalbotyra* 6, 1–8.
- Vaicekauskienė, Loreta. 2020. Globaliosios anglų kalbos socialinės reikšmės potencialas: ką rodo skirtingų bendruomenių tyrimai? *Taikomoji kalbotyra* 14, 183–208.
- Vaicekauskienė, Loreta. 2022. The sociolinguistic dynamics of Russian and English in post-1990 Lithuania. *World Englishes* 42(4), 749–767.
- Vaicekauskienė, Loreta, Daiva Aliūkaitė. 2013. Overt and covert evaluation of language varieties in the Lithuanian speech community. In *Language (De)standardisation in Late Modern Europe: Experimental Studies*. Tore Kristiansen, Stefan Grondelaers, eds. Oslo: Novus. 97–124.
- Vaicekauskienė, Loreta, Nerijus Šepetys (sud.). 2016. *Lietuvių kalbos ideologija: norminimo idėjų ir galios istorija*. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai.
- Vaicekauskienė, Loreta (sud.). 2017. *Lietuvių kalbos idealai: kaip keitėsi geriausias kalbos idėja*. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai.
- Vaisėtaitė, Eglė. 2020. Airijos lietuvių gimtosios kalbos žodyno dydis ir atricijos požymiai. *Taikomoji kalbotyra* 14, 116–132.
- Vaisėtaitė, Eglė. 2021a. Žodyno atricija Airijos lietuvių kalboje. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Vaisėtaitė, Eglė. 2021b. Airijos lietuvių gimtosios kalbos žodžių parinkimo sunkumai. *Lietuvių kalba* 16, 124–152.
- Vaivadaitė-Kaidi, Eglė. 2018. *Konceptualiosios metaforos raiškos kaita katalikiškuose XIX–XX a. Biblijos vertimuose į lietuvių kalbą*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Van Ek, Jan Ate. 1975. *Threshold level*. Strasbourg: Council of Europe Press.
- Van Ek, Jan Ate, John Trim. 1990. *Threshold level*. Strasbourg: Council of Europe Press.
- Van Els, Theo. 1987. *Applied Linguistics and the Learning and Teaching of Foreign Languages*. Baltimore: Edvard Arnold Publishers.
- Vilkaitė, Laura. 2016. Formulaic language is not all the same: Comparing the frequency of idiomatic phrases, collocations, lexical bundles, and phrasal verbs. *Taikomoji kalbotyra* 8, 28–54.
- Vilkaitė, Laura. 2017. Incidental acquisition of collocations in L2: Effects of adjacency and prior vocabulary knowledge. *ITL-International Journal of Applied Linguistics* 168 (2), 248–277.
- Vilkaitė, Laura, Norbert Schmitt. 2019. Reading collocations in an L2: Do collocation processing benefits extend to non-adjacent collocations? *Applied Linguistics* 40 (2), 329–354.
- Vilkaitė-Lozdienė, Laura, Kathy Conklin. 2021. Word order effect in collocation processing. *The Mental Lexicon* 16 (2-3), 362–396.
- Vilkienė, Loreta. 2015a. Kalba ir etninė tapatybė. In *Emigrantai: kalba ir tapatybė*. Meilutė Ramonienė, sud. Vilnius: VU leidykla. 117–134.
- Vilkienė, Loreta. 2015b. Kalbinės tapatybės lietuviškumo atoslaidai. In *Emigrantai: kalba ir tapatybė*. Meilutė Ramonienė, sud. Vilnius: VU leidykla. 135–154.
- Vilkienė, Loreta. 2015c. Tarp dviejų kalbų ir kultūrų: kultūrinės tapatybės klausimas. In *Emigrantai: kalba ir tapatybė*. Meilutė Ramonienė, sud. Vilnius: VU leidykla. 155–186.
- Vilkienė, Loreta. 2019. Ar emigrantų kalba patiria atriciją? *Kalbų studijos* 34, 111–130.
- Wildsmith-Cromarty, Rosemary, Douglas Young. 2006. Applied Linguistics in Africa. In *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Keith Brown, ed. Boston: Elsevier. 336–342.

- Wójcik, Paweł. 2000. *The Acquisition of Lithuanian Verb Morphology: A Case Study*. Krakow: Quartis.
- Vukotić, Vuk. 2016. What does “language” mean for its users? Constructing a theoretical model of a notion of language in the public space. *Taikomoji kalbotyra* 8, 1–27.
- Žalkauskaitė, Gintarė. 2011a. Idiolektų požymiai elektroninių laiškų skyryboje. *Lietuvių kalba* 5, 1–19. DOI: 10.15388/LK.2011.22802.
- Žalkauskaitė, Gintarė. 2011b. Idiolekto požymiai elektroninių laiškų leksikoje. *Kalbotyra* 63, 149–164. DOI: 10.15388/Klbt.2011.7657.
- Žurauskaitė, Eglė. 2020. Politinių TV debatų specifika: kaip menkinti kito įvaizdį ir didinti savo galią? *Taikomoji kalbotyra* 14, 82–98.
- Žurauskaitė, Eglė. 2021. Nemandagumo raiška politiniuose TV debatuose. *Lietuvių kalba* 16, 153–177.